

VERSLAG VAN DE REGIONALE VERGADERING TE VENLO OP 28 SEPTEMBER 1960.

De vergadering staat onder leiding van de voorzitter van „De Vrienden Der Natuur”, Ir. Prick. Bij de opening wijst hij erop, dat het doel van deze gecombineerde vergadering is, gegevens uit te wisselen, vondsten te tonen en te bespreken, en de kennis en de belangstelling voor alles wat de natuur biedt, te vergroten.

Voorzitter en ondervoorzitter van ons genootschap vertegenwoordigen het bestuur. Dr. Kruytzer betoogt, dat ze niet naar Venlo gekomen zijn om de Venlonaren iets te leren, maar om iets van hen te leren. Er wordt in Noord-Limburg veel wetenswaardigs verzameld. Hij is blij, dat verschillende leden nu de weg naar het Natuurhistorisch Maandblad gevonden hebben, waardoor regionale gegevens een grotere bekendheid krijgen. Dit is ook het grote nut van vergaderingen. Daar worden immers vondsten en waarnemingen bekend gemaakt, die men eigenlijk niet waardevol genoeg vindt om te publiceren, maar die toch voor anderen interessant kunnen zijn.

De heer De Regt heeft een aantal paddestoelen meegebracht, afkomstig van de Venkoelen, o.a.: grijze cantharel, knotskoraalzwam, stijve koraalzwam. De heer Lamain toont een ringslang. Deze soort wordt wel eens waargenomen bij de Venkoelen en Albertushof. Bij verontrusting scheidt het dier een knoflookachtige geur af. Per week eet het 5—6 kikkers. Er zijn ook enige rugstreeppadden, gevonden in een Tegelse kleigroef. Soms zitten verschillende soorten kikkers en padden bij elkaar in één hol, eens zelfs samen met wespen! Aldus de heer De Regt.

De heer Ottenheim heeft enkele in deze streek zeldzame vlinders opgezet bij zich: Kleine ijsvogel, *Limenitis camilla*. Tot 1940 geregeld waargenomen. Thans nog wel in Arcen; Delia-vlinder, *Melitaea cinxia*. In 1952 op verschillende plaatsen gevangen: Blerick, Herkenbos, Maasbracht. Wordt in de laatste jaren steeds zeldzamer. Wit weeskind, *Catephia alchymista*. Sinds 1958 in Venlo en omgeving verschillende exemplaren, daarvoor slechts sporadisch bekend. Zwart weeskind, *Mania maura*. In Venlo en omgeving zeldzaam. Vindplaats Grubbenvorst. Purperbeer, *Rhyparia purpurata*; zeldzaam, vindplaats Tegelen. *Trephroclystia togata*, een

spanner, zeer zeldzaam in Venlo en omgeving. Vindplaats Belfeld, 25-V-1958.

De volgende uilensoorten zijn alle zeldzaam in de omgeving van Venlo: *Agrotis glareaosa*, uit Tegelen; *Taeniocampa miniosa*, uit Tegelen; *Aporophyla nigra*, uit Steyl; *Brachionycha sphinx*, uit Arcen; *Nonagria dissoluta*, uit Tegelen en Swalmen; *Calocampa vetusta*, uit Tegelen; *Xylina semibrunnea*, uit Tegelen; *X. ornithopus*, uit Tegelen; *Calophasia lunula*, uit Steyl en Tegelen.

De heer Smeets toonde een stuk Solenhofener kalksteen, met een fossiele vis erin: *Leptolepis sprattiformis*. De steen stamt uit de Malm periode van de Juratijd. Vaak bevat zij ook op planten gelijkende schijnfossielen, z.g. dendrieten. Zij bestaan uit afzettingen van mangaan en ijzer.

Bij de sluiting verwacht de voorzitter dat deze vergadering als een begin zal worden beschouwd van een lange reeks, waarin de leden hun vondsten en waarnemingen ter tafel zullen brengen.

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 7 september 1960:

De voorzitter heet de talrijke aanwezigen welkom, in het bijzonder de Heer en Mevrouw van der Vlerk. Daarna richt de voorzitter hartelijke gelukwensen tot Zr. M. Christilla, die enige dagen geleden haar zilveren kloosterfeest vierde.

De heer Stevens laat het nest zien van het sijsjespaar, dat in juni in de tuin van de Beyart gebroed heeft (zie vorig Maandblad p. 71). Mevr. Dr. Minis-van de Geyn heeft uit de Ardennen meegebracht een vlasleeuwenbek met een stengelgal veroorzaakt door de kever *Gymnetron netum* Germ. Deze gal is vroeger op de Sint Pietersberg aangetroffen. Aan de heer van Noorden is het eindelijk gelukt varens te kweken en hij kan aan de vergadering het resultaat laten zien, nl. prothallia en jonge varens op een baksteen. De voorzitter deelt mede, dat in het museum wederom enige exemplaren van de kever *Gibbium psylloides* Czemp. zijn gebracht, afkomstig uit een huis te Maastricht (27 juli 1960). Dit is de vierde keer, dat deze kever voor Nederland wordt vermeld en, merkwaardig, telkens uit Maastricht.

De rest van de avond wordt op prettige wijze gevuld met een causerie van Prof. van der Vlerk, die dit jaar een reis naar Rusland gemaakt heeft op uitnodiging van de Akademie van Wetenschappen. Het doel van de reis was te Leningrad en te Moskou enkele voordrachten te houden over een geologisch en een paleontologisch onderwerp, resp. over de indeling van het Pleistoceen en de evolutie van bepaalde Foraminiferen. Het aantal geologen en studenten in de geologie is in Rusland zeer groot. Men is er zeer streng voor de studenten, die onherroepelijk arbeider moeten worden, wanneer zij niet aan bepaalde eisen beantwoorden. De geologen bleken zeer goed op de hoogte te zijn van de indeling van het Pleistoceen in ons land. Zelfs de jongste publicatie, een artikel van Zagwijn in het maartnummer van de Med. van de Geologische Stichting, hadden zij gelezen. Zij werken zeer hard. Prof. had ook een bezoek gebracht aan het erekerkhof, waar de grote Russische geologen begraven zijn. Met een hartelijk dankwoord sluit de voorzitter de vergadering, nadat de avondklok reeds geluid had.

te Heerlen op 14 september 1960:

De heer van Loo had weer een grote verzameling bloeiende planten meegebracht uit de botanische tuin te Terwinselen. Ook vertoonde hij enige planten, welke voor de tweede maal in bloei gekomen waren. Hij wees erop, dat dit verschijnsel dit jaar vrij algemeen voorkomt. Bepaalde soorten bloeien uit de aard der zaak regelmatig twee- of driemaal. Voor de meeste is het een uitzondering; tenminste voor ons klimaat. Een groot aantal soorten, zoals sneeuw-klokje, bosviooltjes, cyclamen, rhododendron, enz., welke in ons land in het voorjaar bloeien, beginnen in meer zuidelijker streken, zoals Turkije, reeds in November te bloeien. Het gaat echter erg aarzelend, en de bloei wordt tijdens een paar dagen vorst of sneeuw onmiddellijk stopgezet, totdat enkele warme dagen weer enige bloemen doen openen. Vergelijk de winter-jasmijn. Omstreeks half februari begint de uitbundige voorjaarsbloei. Weer andere soorten, o.a. bomen vertonen vaak een tweede bloei, als na een bepaalde rustperiode, bijv. abnormaal hete en droge zomer, een meer gunstige vochtige periode aanbreekt. Ook werd gekonstateerd, dat

een rijtje kastanje-bomen, dat in mei door een brand zwaar geleden en alle blad verloren had, omstreeks september voor een tweede maal in blad en bloei kwam, terwijl de exemplaren uit dezelfde laan, welke niet geleden hadden, juist bezig waren de herfst in te gaan. Zulke bomen moeten in dat jaar ook twee jaarringen gevormd hebben, waardoor de ouderdomsbepaling door telling van jaarringen niet absoluut betrouwbaar is. Tenslotte kan men kunstmatig voorjaarsplanten, bijv. speenkruid, midden in de zomer in bloei trekken door de knolletjes in die tijd in een kas bij omstreeks 10° C. op te kweken.

Mej. Janssen had *Impatiens glandulifera* uit Nijmegen meegebracht. De reuzenbalsemien wordt nog al eens aan het water aangetroffen en staat ook op verschillende plaatsen aan de Maas. Hij werd vergeleken met *Impatiens parviflora*, ook een plant, welke oorspronkelijk hier niet thuishoort.

De heer Toussaint had weer iets verzameld op het steenstort van Sm. Wilhelmina, n.l. *Chenopodium serotinum*, stippelganzevoet; *Bidens tripartitus*, driedelig tandzaad en *Aster novibelgii*, nieuw-nederlandse aster.

De heer Giesen vertoonde een tuinvarieteit van de zonnebloem, waarbij alle bloempjes bestonden uit lintbloemen met zeer lange linten.

De heer Coonen had zeer veel herbariummateriaal verzameld in de Kempen, in de buurt van Budel.

Dr. Willemse, welke het entomologen-congres te Weenen bezocht had, vertoonde een zeer fraaie afbeelding van *Meganura monyi* Bgt, de grootst tot nu toe bekende libel, welke in het Carboon geleefd heeft.

Br. Arnoud, tenslotte, had een ijsvogel waargenomen langs de Gulp; hij vermoedde, dat de vogel daar ook broedde.

te Maastricht op 5 oktober 1960.

Bij de aanvang van de vergadering herdenkt de voorzitter pater Dr. Hermann Schmitz, die 1 sept. j.l. te Bad Godesberg aan een hartinfarkt is overleden.*) Het bericht van zijn overlijden heeft ons pas enige dagen na de begrafenis bereikt, zodat niemand van het Genootschap hem de laatste eer heeft kunnen

*) Een uitvoerig In memoriam zal verschijnen in het volgende nummer.

bewijzen. Wij hadden er echter niet mogen ontbreken, want pater Schmitz was een van onze trouwste en meest toegewijde leden. Hij was ook een der oudste, lid vanaf 1912. Vroeger, toen hij nog in Valkenburg woonde, kwam hij altijd naar de vergaderingen en later ook nog wel eens een keer, als hij maar even de kans kreeg, want hij hield veel van ons Genootschap. Dat heeft hij ook bewezen door het vele, dat hij voor het genootschap heeft gedaan. Toen hij in 1924 hoofdredacteur werd van het maandblad, heeft hij de hem opgedragen taak, het maandblad uit te bouwen tot een echt wetenschappelijk orgaan, op schitterende wijze volbracht. Gedurende dertien jaar was hij lid van het bestuur. Reeds in 1923 werd hij benoemd tot lid van verdienste en bij die gelegenheid beloofde hij te blijven werken voor het Genootschap. Wij weten, dat hij die belofte ten volle is nagekomen. Wij zeggen hem heden dank voor het zeer vele, dat hij gedurende 48 jaar voor ons gedaan heeft.

Zijn wetenschappelijke arbeid lag vooral op het gebied der vliegen en heel bijzonder bij de familie der Phoridae, waarvan hij meer dan 650 nieuwe soorten heeft beschreven. Zijn belangstelling was echter veelzijdig. Dat weten de ouderen onder ons, maar ook kunnen dat getuigen de theologanten van Valkenburg en in Tullaberg (Ierland), aan wie hij 15 jaar de natuurfilosofie heeft gedoceerd. Hoe kon men ook anders verwachten van een leerling van Erich Wasmann, wiens trouwe assistent hij jaren geweest is. In het Jaarboek 1915 verscheen van zijn hand „De Nederlandsche mieren en haar gasten”, een prettig geschreven werk, dat een der meest bekende publicaties van het Genootschap is geworden.

Schmitz was een blijde mens. Elke dag vond hij vreugde in de schoonheid van Gods natuur, maar hij was ook blij met de kleinste dienst, die men hem bewees. Zijn grootste vreugde echter was anderen blij te maken, en dat was een van zijn edelste karaktertrekken: anderen te helpen en zich zelf te vergeten. Wij zullen onze goede vriend niet vergeten. Hij ruste in vrede.

De heer Tulleners heeft in zijn tuin een tongvaren, waarvan een van de bladeren een gespleten top heeft. Volgens de heer Grégoire komt deze afwijking in de natuur veel voor, en wordt beschreven als forma bifidum. De heer van Noorden wijst op de topcelgroei bij varens,

waardoor een vertakking een normale abnormaliteit kan zijn.

De heer Grégoire doet melding van de vondst van een aantal varens in een luchtschacht van de gemeentegrot te Valkenburg door de heer Drissen, hoofd van de afdeling Openbare Werken aldaar: Tongvaren, Steenbreekvaren, Blaasvaren, Mannetjesvaren en Wijfjesvaren. Aanvankelijk meende men ook Venushaar gevonden te hebben, maar na opzending aan Dr. van Oostroom te Leiden bleek deze mogelijkheid te moeten worden uitgesloten. Waarschijnlijk zijn het jonge mannetjesvarens. De heer J. Willems heeft addertong gevonden in een bos bij Gulpen. De heer Grégoire noemt nog de volgende vindplaatsen van deze soort: St. Pietersberg, Bemelen, Voerendaal en Berghoven. De heer ter Horst deelt mede dat deze soort ook gevonden is in het reservaat Holtmühle te Tegelen. Ook staat addertong in de holle weg boven de Gronseleput. Dr. Dijkstra deelt een en ander mede over de biologie van teken. Deze dieren komen nog al eens voor bij mensen, die droge bossen en grazige vlakten bezoeken. Ook vindt men ze bij honden, eekhoorntjes en egels. De volwassen teken laten zich vanaf boomtakken op hun slachtoffers vallen, en zuigen zich vol bloed. Daarna laten zij los, na enige tijd leggen de wijfjes enkele duizenden eitjes. De jonge larfjes hebben nog maar 6 poten, en parasiteren op koudbloedige dieren, b.v. hagedissen. Ook de larven laten na enige tijd los, en gaan door vervelling over in nymfen, met 8 poten. Deze nymfen kunnen zowel warmbloedige als bij koudbloedige wezens voorkomen. Uiteindelijk moeten ook zij weer loslaten om te kunnen vervellen, waarna zij volwassen zijn.

De heer Maassen vermeldt de vondst van een gewonde appelvink te Echt op 3 april 1960. Op 26 mei 1960 werd te Montfort een merel dood gevonden, die een ring droeg van het Brits Museum, Londen, X 72018. De vogel bleek gerings te zijn te Dungeness, Kent, op 5 maart 1956. Nestjongen van onze merels zijn gewoonlijk standvogels. Dat ze ook wel eens trekken, en dan ver van hun geboorteplaats terecht komen blijkt uit de volgende twee ringgegevens: Op 7 juni 1952 ringde de heer Maassen, te Putbroek, gem. Echt, uit een nest met 5 jongen er twee. Een van deze geringde merels werd op 19 oktober 1952 geschoten te Médis, 30 km ten Z.W. van Saintes, Charente-Maritime, Frank-

rijk. Het tweede exemplaar werd op 8 november 1953 gevangen te Francault, ten Z. van Reims, eveneens in Frankrijk. De nachtzwaluw broedde te Annendaal, gem. Echt, en te Montfort. In beide gevallen vlogen twee jongen uit. Te Echt werd op 3 september 1960 een dode hop gevonden. Enkele dagen later werd in het Kraenenbroek te Pey-Echt een levende hop gezien.

De heer **P. Kemp** doet de volgende mededelingen:

De Wespendiff nam ik waar bij Houthem en wel op 1, 5 en 8 mei, ten Z. van Noorbeek, bij de Belg.-Ned. grens op 10 juli en ten Z. van Mheer, eveneens bij de Belg.-Ned. grens op 17 juli 1960. Telkens 1 exemplaar, behalve op 1 mei toen waren het 2 exemplaren.

Op 14 aug. 1960 zag ik bij Itteren 2 Bosruiters en de dag daarna, 15 aug., nog 1 exemplaar.

Van de kempiaan nam ik 12 exemplaren waar ten W. van Nederweert op 10 sept. 1960.

Ten N. van Roermond kon ik op 13 sept. 1960 de volgende vogels determineren: 2 drieteenstrandlopers, 3 bonte strandlopers, 3 kleine strandlopers en 3 bontbekplevieren.

Op 17-9-1960 lukte het mij 1 krombekstrandloper te onderscheiden, met in de vlucht de witte „plek” op de bovenzijde van de staart in tegenstelling tot de donkere „middenbaan” in de bovenzijde van de staart van de bonte strandlopers, waarvan een aantal ongeveer gelijktijdig door mij werden opgejaagd. In totaal waren die middag aldaar meer dan 30 bonte strandlopers, een kleine 30 kleine strandlopers en ca. 8 plevieren, waarvan ik 3 als bontbekplevieren kon determineren, alles op dezelfde plaats als 13 sept. 1960, ten N. van Roermond.

Een bezoek op 18 sept. 1960 ten N. van Roermond leverde naast 1 kleine strandloper en 6 bonte strandlopers, 1 zilverplevier op. Opgejaagd vertoonde deze in de vlucht een lichte stuit en de bekende zwarte okselveren.

Op 25 sept. 1960 vloog boven de Maas en omgeving tussen Smeermaas en Itteren 1 onvolwassen zilvermeeuw.

te Heerlen op 12 oktober 1960:

De heer **Bult** zou graag gegevens ontvangen over kraanvogeltrek, en wel datum en tijd, aantal vogels, trekrichting en windrichting. Op 4

oct. nam hij een IJsvogel waar bij Terworm; ook zag hij afgelopen zomer een exemplaar met voer in de bek. Daar hij vermoedt, dat het een broedgeval is, wil hij de vindplaats begrijpelijkerwijze niet aanduiden. Tenslotte vertoont de heer **Bult** nog enkele fossiele schelpen en wel, *Anthracosia* uit het Carboon en *Ostrea* (oester) uit het Krijt.

De heer **Coonen** vertoont enkele exemplaren van de knolboterbloem, *Ranunculus bulbosus*. Behalve de waterboterbloemsoorten en het speenkruid, welke ook wel tot het geslacht *Ranunculus* gerekend worden, komen er in Nederland nog een tiental soorten van dit geslacht voor. De knolboterbloem en de behaarde boterbloem, *R. sardous*, welke in Zuid-Limburg niet zeldzaam is op akkers, zijn gemakkelijk van de andere soorten te herkennen, doordat bij deze twee de kelkbladen naar beneden geklapt zijn. De knolboterbloem onderscheidt zich van de behaarde, doordat de stengel aan de voet knolvormig verdikt is. Verder laat de heer **Coonen** de volgende voorwerpen zien: een klappersteen, fossiel hout, calciëet en kwartsiet te Stevensweert gevonden. Een klappersteen is een meestal eivormig voorwerp, van binnen hol en bevat in de regel wat leem, soms ook wel water, dat een klapperend geluid maakt als men de steen schudt. De schaal is van aangegekit zand, dat doortrokken is met ijzeroxyde of mangaan. Over het ontstaan van de klappersteen is niets met zekerheid te zeggen. Kwartsiet en calciëet worden vaak met elkaar verwisseld. Kwartsiet bestaat uit kiezelzuur, is dus veel harder dan calciëet; het laat zich met een mes niet krassen en wordt niet in zoutzuur opgelost, wat wel het geval is met calciëet, dat uit kalk bestaat.

De heer **Mientjes** is met enkelen op excursie geweest naar de Schneeberg bij Vaals, doch reeds op Duits gebied. Hij vertoonde de vergadering: *Tetragonolobus siliquosus*, hawwklaver; *Gentiana ciliata*, wimpergentiaan; *Campanula glomerata*, kluwenklokje; *Polygala*, vleugeltjesbloem. De hawwklaver werd nooit in Nederland gevonden; kluwenklokje komt in Zuid-Limburg niet voor en is in de rest van Nederland uiterst zeldzaam (het wordt wel veel gekweekt en kan dus uit de cultuur ontsnapt zijn). De wimpergentiaan komt in Nederland alleen in Zuid-Limburg voor en is daar uiterst zeldzaam geworden. De heer **Mientjes** vroeg zich af wat wel de oorzaak kan zijn van deze rijke en

enigszins afwijkende flora van de Schneeberg. Hij dacht aan de warme helling van deze heuvel. Dat is waarschijnlijk niet het geval. De helling ligt ten opzichte van de zonnestand precies zo als die van de Kunderberg. Nu was het opvallend, dat terwijl de Duitse gentiaan op 24 sept. op de Schneeberg nog maar juist in bloei was, deze op de Kunderberg reeds een dag of tien uitgebloeid was en reeds rijp zaad bevatte. De hawklaver komt in West-, Zuid- en Midden-Europa voor, tot in Zweden, echter niet in Groot Brittannië en volgens sommige onderzoekers in België als ingevoerd. Langs de voet van de Schneeberg loopt een zeer oude heirbaan en het lijkt niet onmogelijk, dat hij met paardenvoer meegekomen is. Volgens de Wever, 1919, Jaarboek, werd de plant vermoedelijk met denenplanten uit Eupen aangevoerd. De verspreiding van de hawklaver lijkt meer op die van een continentale dan van een maritieme plant.

te Maastricht op 2 november 1960:

De voorzitter laat het proefschrift circuleren van R. C. J a n s s e n, dat handelt over de vegetatie van Zuid-Limburg in het Laat- en Postglaciaal, en dat juist verschenen is. Vervolgens maakt hij melding van de derde *Archaeopteryx*-vondst uit Solnhofen (Franken, Bayern), beschreven door F. H e l l e r en W. S t ü r m e r in Natur und Volk (Bd 90 H. 5, 1 mei 1960). De eerste vondst van deze tot nu toe oudste vogel dateert uit 1861 en bevindt zich te Londen de tweede, uit 1877, te Berlijn. De nieuwe vondst is reeds van 1856, maar bereikte Heller pas in 1958. Hij beschreef haar in de Abhandlungen (H. 31, 1959) van het Geologisch Museum van Erlangen, waar zich het stuk thans bevindt. Deze laatste vogel is niet zo volledig als de vorige (o.a. ontbreekt de kop), maar laat wel duidelijk zien, dat de pijpbeenderen hol zijn, op de uiteinden na, die opgevuld zijn met spongieus been. Men kon dit duidelijk zien, omdat de beenderen in de lengterichting gespleten zijn. Door deze vondst is een einde gekomen aan de strijdvraag, of de beenderen hol waren of niet.

Het bezit van veren stempelt *Archaeopteryx* tot een echte vogel, die echter nog vele kenmerken heeft van een reptiel, o.a. het bezit van tanden en van uitsluitend vrije staartwervels

(20). *Archaeopteryx* was een bosbewoner, die met zijn klauwen aan vingers en tenen, tegen de bomen op kon klauteren. Dat bos lag in de nabijheid of niet ver van de zeeinham van Solnhofen-Eichstätt, waar tijdens de Boven-Jura de Solnhofener Plattenkalke is afgezet, waarin de drie exemplaren zijn gevonden. De bovengenoemde auteurs zijn van mening, dat de drie gevonden dieren alle tot één soort behoren, n.l. *Archaeopteryx lithographica* H. v. Meyer.

De heer P. Kemp zag op 5 okt. 1960 boven de Maas bij Roermond een rode Wouw overvliegen naar het Zuiden.

Op 1 aug. 1960 waren in de buurt van de bekende spreekwenslaapplaats te Limmel—Maastricht 's avonds nog ongeveer 4000 spreeuwen. Later in het jaar, toen men een gedeelte van de struiken, waarin de spreeuwen bij voorkeur roesten, had gekapt, hebben de spreeuwen zich aldaar niet meer in groot aantal verzameld. Hiermede kwam er een einde aan een grote roestplaats, die sedert 1950 elk jaar bezet was en waar maximaal ongeveer 30.000 spreeuwen gezamenlijk de nacht doorbrachten.

Tot op heden heeft hij nog niet kunnen ontdekken, dat de spreeuwen een nieuwe grote slaapplaats in de buurt van Maastricht hebben betrokken.

De heer Drissen nam op de Geul in Valkenburg een meerkoet tussen de steeds in groot aantal aanwezige waterhoentjes waar. De heer Stevens vertelt, dat ook dit jaar in het Bos-scherveld een paar meerkoeten met succes gebroed heeft. Er werden 5 jongen groot gebracht. De heer Drissen vraagt naar een lijstersmidse. De heer P. Kemp heeft er vele gevonden op gekapte boomstammen langs het Borghaarderbos. Het is steeds de zanglijster, die op een steen in een meestal modderige omgeving huisjes van slakken kapot slaat, en er dan de inhoud uit opeet. Kraaien laten in zo'n geval de prooi van grote hoogte op de grond stukvallen, b.v. op de harde ondergrond van de overlaat in het Bos-scherveld. De heer Mommsers heeft op 31 oktober om 17.35 uur te Heer een tweehonderdtal kraanvogels zien overtrekken. Hij vraagt of uit de literatuur iets bekend is over het fabeltje, dat op de rug van grote trekvogels, zoals kranen, ganzen, ooievaars, kleine zangvogels meereizen. De heer Stevens weet alleen maar te vertellen dat in groepen trekkende kraaien heel dikwijls kleinere vogels worden

gezien. De heer **Beaulen** zag op 27 oktober in de museumtuin 2 ijsvogels.

De heer **ter Horst** deelt mede, dat in 1959 op vele plaatsen ijsvogels zijn gezien. Hij zou graag willen weten, of ook 1960 voor deze dieren een goed jaar is geweest. Hij doet verder de volgende mededelingen: Op 20 oktober hoorde de bosbouwkundig ambtenaar **B. Meems** van het Staatsbosbeheer, toen hij in de Wylrebossen aan het werk was, in de top van een boom het geklingel van een belletje. Na enige tijd speuren en wachten zag hij daarna een vogel van het bos uit naar het omringende bouwland vliegen. Het bleek een slechtvalkje te zijn met een belletje om. Het moet dus een valkje van een valkenier geweest zijn, dat waarschijnlijk ontsnapt is. De vogel heeft nog enige dagen in de omgeving rondgevlogen en is daarna niet meer gezien.

Het kruipend gedierte was dit jaar nog laat actief. Op 6 oktober 1960 werd een halfwas hazelworm, plm 12 cm lang, op een wegberm bij het Ravensbos gezien en in dit bos op die zelfde dag een jonge alpenwatersalamander, zich solitair op een bospad bevindend. Op 20 oktober 1960 werden kleine groepjes pas gemetamorfoseerde rugstreeppadden waargenomen in het natuurreserveaat „De Zoom”. Het krioelde van de plm 1 cm grote diertjes. Ze waren fraai van kleur en toonden de bekende grote bewegelijkheid.

De voorzitter laat zien de huid en het geraamte van de kat, die op 5 maart 1960 te Susteren, op 40 m afstand van de Duitse grens, door de heer **E. Hennekens** uit Valkenburg geschoten is. Het dier had een opvallend korte, stompe staart met lange haren en een brede kop, zodat men onwillekeurig aan een Wilde Kat dacht, ofschoon de huidkleur van het begin af aan ernstige twijfels opriep. De heer **Hennekens** bracht het dier naar het museum en wij besloten geen enkel kenmerk te verwaarlozen. Het dier werd gewogen (4,6 kg) en gemeten (romp-kop-lengte 57 cm, staart-lengte 20 cm). Dan moest de darm gemeten worden; derhalve naar het openbaar slachthuis, waar de directeur, de heer **Priems**, ons een handje hielp. De dunne darm was 172 cm lang, de dikke 42 cm; dus de totale darmlengte bedroeg 214 cm. Dat was de eerste tegenvaller, daar de totale darmlengte van de Wilde Kat de 150 cm gewoonlijk niet overschrijdt.

Na de reis naar het slachthuis werd de kat — het was ondertussen gebleken, dat het een kater was — gezonden naar de heer **Jac. Bouten** te Venlo om huid en geraamte te prepareren. In keurige staat kwamen beide terug. Nu kwam de tweede tegenvaller, en wel de grootste: de staart had slechts 15 staartwervels, derhalve veel te weinig zowel voor een Wilde Kat (20 of 21) als voor een Huiskat (21 of 22). De staart was derhalve afgebroken en dat moest wel heel vroeg gebeurd zijn, daar van beschadiging niets te zien was. De staart telt dus niet meer mee bij de beoordeling, ofschoon de totale lengte van de staart — aangevuld met de ontbrekende staartwervels —, geschat op ongeveer 27 cm, toch nog beneden de helft van de romp-kop-lengte (57 cm) bleef en derhalve in de richting van de Wilde Kat, *Felis silvestris* Schreber, wees. Ook de grootte van de tweede halswervel, de draaier, wees in die richting, de grootte van van de atlas lag tussen die van de Wilde Kat en een Huiskat in. Van schouderblad en heupbeen kon niets met zekerheid gezegd worden, wel van de pijpbeenderen (zie later). Opvallend echter waren de silvestris-kenmerken van de schedel (zie later). Het was toch een bijzonder dier, zodat besloten werd het dier voor nader onderzoek te zenden aan de heer **P. J. H. van Bree** (Zoölogisch Museum, Amsterdam), ons welbekend uit de beschrijving van de Kat uit Haalen (Natuurh. Maandblad 1959, blz. 114). Door de heer van Bree werd de zaak grondig bestudeerd en een uitvoerig rapport opgesteld. Aan dit rapport van 21 sept. ontleen wij de volgende punten:

1. Schedel.
Jukbeenbreedte 69,6 mm = Wilde Kat.
Vorm en lengte van de neusbeenderen = Wilde Kat.
Een valse kies heeft duidelijk tandsteen = Huiskat.
Voorhoofd duidelijk afgeplat = Huiskat.
2. De lengte van de pijpbeenderen valt geheel binnen de variatiebreedte van die van de Huiskat en buiten die van de Wilde Kat.
3. De huid is geheel en al die van een Huiskat. Een drietal punten uit het rapport:
 - a. Rondom de neus een witte vlek, die te groot is.
 - b. duidelijke witte sokjes aan voor- en achterpoten.

- c. (het belangrijkste) de huid is gemarmerd. Deze marmering is een mutatie, die alleen bij huiskatten voorkomt.

Conclusie van de heer van Bree: ondanks de duidelijke silvestris-kenmerken van de schedel bestaat er geen twijfel, dat wij te doen hebben met een Huiskat, *Felis catus* L., vooral gezien de huid en de lengte der pijpbeenderen.

In een begeleidend schrijven zegt de heer van Bree, dat de schedels van dieren, die in het leven brave huiskatten waren, soms kenmerken vertonen, die normaal zijn voor *Felis silvestris*. In een later schrijven (17 okt.) wijst hij nog eens op het nauwe verband, dat er bestaat tussen de Wilde Kat uit Europa en de Lybische Kat uit Afrika, welke laatste reeds in zeer vroege tijden gedomesticeerd is en pas later — ongeveer in de eerste eeuw voor Christus — als Huiskat in Europa werd ingevoerd. Onze tegenwoordige Huiskat is een kruisingsprodukt van beide, zodat het zeer goed mogelijk is, dat een of meer kenmerken van de Huiskat gelijk zijn aan die van de Wilde Kat uit Europa.

De kat van Susteren blijft een interessant dier, zodat wij de heer H e n n e k e n s wel mogen danken voor zijn geschenk.

te Heerlen op 9 november 1960:

De heer Beerens vertoonde de aanwezigen enige planten, welke wild in Zuid-Italië voorkomen en wel: *Lamyra diacantha* een 2—2.50 m hoge distel, waarvan de bloem een doorsnede heeft van 35 cm. Deze bloem, een echte bijenbloem, levert tot 50 g. honing. *Lamyra triacantha*, welke tot 1.50 m hoog wordt met een bloemdoorsnede van 20 cm, *Polycanthus cassabonae*, *Carthamus tinctorius*, gekweekt voor verfbereiding en *C. canascens*.

Ook de heer van Loo had weer veel materiaal meegebracht uit de botanische tuin te Terwinselen, waarvoor grote belangstelling bleek te bestaan onder de aanwezigen. Dit keer waren het in hoofdzaak bes- en vruchtdragende heesters, welke kleur en geur aan de vergadering verschaften. Het waren *Clerodendron trichotomum* uit de fam. *Verbenaceae*, een gevoelige struik afkomstig uit de bossen van Oost-China en Japan, sedert 1843 bekend. *Magnolia soulangeana* in vrucht; *Ilex pedunculosa* een hulst met gaafrandige bladeren en met vruchten aan lange stelen, uit Japan. *Callicarpa girdalii* met licht tot

donkerviolet gekleurde bessen, uit China. Verder een fasciatie van *Malva silvestris* var. *mauritiana*; deze var. is hoger en kaler dan het type en heeft stompe lobben en wordt weleens adventief aangetroffen. Verder een gras, *Miscanthus sinensis* var. *zebrinus*, met dwarsgestreepte gele banden over de bladeren, vandaar de naam. *Mahonia japonica bealii* is een plant afkomstig uit China, welke tot laat in het najaar bloeit en heel vroeg in februari opnieuw begint. *Cotoneaster waterii cornubia* is een half groen blijvende heester en kan tot 6 m hoog worden. *Berberis poirrettii* draagt koraalrode bessen en is in de herfst door zijn mooie kleur een fraaie aanwinst voor de tuin. *Hippophae rhamnoides* de duinhoorn is wel bekend om zijn bessen, zijn zilverschubbige twijgen en geelgroene bloem. De plant is echter tweehuizig, zodat, wil men besdragende exemplaren bezitten, men goed doet enkele heesters aan te planten. Het is een goed appeljaar geweest, wat wel blijkt uit een aantal tweeling appels, door de heer van Loo meegebracht. Enige zijn in het bezit van twee steeltjes, twee klokhuizen en twee kelkresten. Dit moeten twee vruchtjes geweest zijn, welke zo dicht bijeen zaten, dat ze spoedig tegen elkaar aangegroeid zijn. Er waren ook exemplaren bij met twee kelkresten, twee klokhuizen en slechts een steeltje. Toch bleek bij doorsnijden van de vrucht, dat het tweede exemplaar in het vruchtvlees verborgen, een rudimentair steeltje bezat. Tenslotte vertoonde de heer van Loo een bloemtak van een chrysant, waarvan één bloem in kleur sterk afweek van de beide andere. Dit is een geval van knopmutatie en dit verschijnsel werd uitvoerig besproken. Stekt men zo'n exemplaar, dan kan men een plant opkweken met een nieuwe bloemkleur.

De heer Bult merkt op, dat hij vernomen had, dat de botanische tuin in Terwinselen mogelijk binnenkort weer een gedeelte moet afstaan, nadat deze tuin pas twee jaar geleden ook reeds een groot gedeelte moest missen. Dit was wel het fraaiste stuk van de tuin. Dit is dermate betreurenswaardig, temeer omdat dat gedeelte nog steeds niet gebruikt werd als bouwterrein, wat toch immers de bedoeling was. Men moet zo wel de indruk krijgen, dat men meer voelt voor speculatie in bouwgrond, dan voor een meer idealistische beschouwing. De heer van Loo geeft een zeer uitvoerig overzicht van de geschiedenis van de tuin, maar meent toch op-

gemerkt te hebben, dat in Terwinselen nu toch eindelijk verzet komt tegen een nog sterkere inkrimping van de botanische tuin. Overplaat-sing naar een ander perceel brengt ook grote moeilijkheden mee. Het zou jaren en jaren duren voordat de grond van een nieuw perceel zodanig bewerkt is, dat deze aan de hoge eisen, welke een botanische tuin stelt voldoet, en dan nog gaan er jaren overheen voordat jonge bo-men en heesters daar geplant, voldoende uit-gegroeid zijn. Een botanische tuin is nu een-maal geen aardappelveld.

Naar aanleiding van een berichtje in „Nieuws van de Staatsmijnen” over aankoop van con-sumptieaardappels informeert de heer **Sterken**, wat toch wel de oorzaak mag zijn, dat in Lim-burg zo weinig — naar de smaak van velen — goede consumptieaardappels gekweekt worden. De heer **van Loo** antwoordt hierop, dat hier-voor verschillende oorzaken zijn: 1e. in Limburg heeft men meer belangstelling voor fruitteelt, 2e voor goede aardappelteelt moet men kunnen beschikken over voldoende en over vrij grote terreinen. Daar de bodem in Limburg heel sterk van karakter wisselt, vindt men vlak naast el-kaar uitstekend geschikte en absoluut onge-schikte percelen, waardoor aan voorwaarde 2 minder goed voldaan kan worden als in andere provincies, 3e door dit gebrek aan voldoende percelen is hier de kans voor aardappelmoeheid misschien groter dan elders. In dit verband wijst hij op de funeste gevolgen van onkruidbestrij-ding, zoals die heden gebezigd wordt en deelt mee, dat men in Amerika zelfs overgegaan is om onkruiden te kweken, om deze expres in graanakkers uit te zaaien.

De heer **Coonen** bracht ter vergadering een bloeiende maagdepalm en een dito maarts-viooltje. Bij deze laatste konden ook nog cleisto-game bloemen gedemonstreerd worden. Er klopt schijnbaar iets niet met dit viooltje en met som-mige andere planten. Het viooltje moet voor insecten wel erg opvallen door kleur en geur ('t heet niet voor niets *Viola odorata*) en men verwacht dus ook, dat het een mooi voorbeeld zal zijn van kruisbestuiving. Echter men ziet er vrijwel nooit zaad aan rijpen. Wat echter wel gebeurt, is, dat het al spoedig in de grond slecht ontwikkelde, zeer eenvoudig gebouwde bloemen gaat vormen; deze zijn geelwit van kleur, soms wat violet aangelopen en juist deze z.g. cleistogame bloemen vormen 'talrijke, dus

door zelfbestuiving ontstane, zaden, welke door mieren verspreid worden. Orchideëenbloemen zijn een schoolvoorbeeld van een model voor kruisbestuiving, echter bij verschillende soorten ziet men nooit insectenbezoek. De eigenlijke bloemen van Composieten, bijv. van paarde-bloemen, havikskruiden en derg. zijn uiterst klein en zouden niet opvallen, als ze niet in groten getale verenigd waren tot een bloem-hoofdje. Lintbloemen maken bovendien nog, dat dit hoofdje extra op moet vallen. Echter ze vormen apogame zaden, d.w.z. de eicel ont-wikkelt zich tot zaad, zonder dat hierbij eigen of vreemd stuifmeel tepas komt. En toch zijn bij deze 3 groepen planten soortbastaarden niet zeldzaam, hetgeen bewijst, dat er toch wel eens kruisbestuiving moet plaatsvinden.

Tenslotte vertoonde de heer **Bult** een opge-zette watersnip en vertelde iets over de levens-gewoonten van deze vogel. In het voorjaar op de baltsvlucht vliegt hij zigzaggend door de lucht, daalt plotseling, waarbij de lucht, door de staartveren schietend, een blatend geluid ver-oorzaakt, dat heel sterk doet denken aan dat van een schaaop of geit. Volksnamen als hemel-geitje of waerlamke zijn daarom terecht zeer goed gekozen. Als bijzonderheid deelde hij nog mede, dat hij met drie andere waarnemers op 16-10-1960 bij de volgelopen kleigroeve te Brunssum, tussen grenspaal 260—261 een bokje had waargenomen. Deze snippensoort is uiterst zeldzaam voor Limburg.

NIEDERLÄNDISCHE HYDRACHNELLAE. XLI*)

(ACARINA)

CHELOMIDEOPSIS ANNEMIAE ROM. 1920

von A. J. BESSELING

K. Viet s erwähnt in seinem Katalog (1956) auf Seite 534 das Genus *A-Thienemannia* und auf Seite 535 die bisher einzige Species *schermi*, beide von ihm benannt. Zum Genus stellt er auf Seite 534, Zeile 7 von unten das Syno-niem *Chelomideopsis* Rom. 1920b, mit, Zeile 6 van unten, der Bemerkung von ihm selbst: [nach Romijn in litt.: später als Viet s]; (vgl. Einleitung, 1956 Seite 7, sub 4).

Diese Bemerkung war für mich Anlass mich erneut mit diesem Problem zu beschäftigen. Ich fand das Folgende.